

eerdere blijken van hun kunnen in ieder geval garant voor kwaliteit en moderniteit.

Creutz kreeg van Blok in 1785 de opdracht voor een nieuwe voorgevel te zorgen; Viervant werd twee jaar later verantwoordelijk voor de interieurs. Dat Blok zich tot een ingreep in de gevel beperkte, en het huis achter die gevel voor de rest ongemoeid liet staan, was in deze decennia zeer gangbaar. Ook vele andere regenten beperkten zich, wanneer zij in huis aan het verbouwen sloegen, toen om financiële redenen tot een modernisering van het front³⁹.

Creutz' voorgevel, zoals deze nu nog boven de aangrenzende panden uittorent, week in zoverre van de boven besproken bouwwerken af, dat de met een schilddak afgesloten sobere bakstenen façade ditmaal geen centraal accent meer gekregen had. De drie vensters van de beide verdiepingen zijn volstrekt gelijkwaardig vormgegeven, en de ingang is zelfs uit het midden geplaatst. Van enige uitwendige decoratie is, als men afziet van de raam- en deurkozijnen, geen sprake meer; de twintig jaar eerder ingezette zuivering van de Nederlandse architectuur van decadente vreemde elementen is in dit opzicht voltooid. Van toepassing van het klassieke ordenapparaat was ditmaal echter evenmin sprake; frontons zowel als pilasters ontbreken.

Bloks woonhuis was nog niet geheel voltooid, toen het Patriotse bewind ten gevolge van de Pruisische inval in het najaar van 1787 ineenstortte, en de eigenaar na een greep in de kas van het Noorderkwartier tijdelijk naar Frankrijk uitweek. De afwerking van het inwendige bleef dientengevolge liggen, en nadat de nieuwe Orangistische machthebbers er beslag op hadden laten leggen, werd het perceel in 1792 bij executie verkocht⁴⁰.

De uitbreiding van het Statencollege

Voor zijn vlucht had vermoedelijk Blok Viervant nog de nodige andere opdrachten in Hoorn bezorgd⁴¹. Creutz was zomer 1787, al dan niet in samenhang met de politieke ontwikkelingen en de zich aftekenende patriotse ondergang, reeds naar Rusland vertrokken⁴², en behoefde zulke ondersteuning derhalve niet meer. Maar Viervant, die in de Republiek achterbleef, heeft zijn Hoornse connectie, die ook na de politieke ommekeer standhield vermoedelijk hard nodig gehad om als geprofileerd patriot in de eerste jaren van de Restauratie als architect te kunnen overleven. De hem door het College van Gecommitteerde Raden verstrekte opdrachten betrof allereerst een modernisering van het inwendige, d.w.z. de herinrichting en heraankleding van enige zalen in het in 1613 opgetrokken Statencollegement aan de Nieuwstraat in elegante Louis-Seize-trant, die in 1787 en 1788 ook daadwerkelijk naar zijn ideeën werd uitgevoerd⁴³. In dezelfde jaren kreeg ook het inwendige van het uit 1630-'32 daterende Statencollege aan het Rode Steen zelf van hem een beurt⁴⁴.

Mogelijk in 1786 was het bijgebouw aan de rechterzijde van het Statencollege een nieuwe natuurstenen façade voorzien⁴⁵. Wie de ontwerper ervan was is onbekend, maar de desbetreffende architect was blijkens het sierlijke klokgevelachtige opzetstuk dat de compositie afsloot, ondanks de Louis-Seize-ornamentiek het tijdperk van de rococo nog niet geheel ontgroeid. Geheel anders was het resultaat toen enige tijd jaar later tot uitbreiding moest worden overgegaan. Een tweetal buurpanden, thans Rode Steen 16, werd daartoe in 1787 en 1788 aangekocht en achter één monumentale bakstenen gevel van vijf vensterassen samengevoegd. Het ontwerp was ditmaal in ieder geval van Viervant, die daartoe in 1789 de opdracht kreeg⁴⁶.

In zijn soberheid contrasteert het gebouw sterk met de buurgevel van even eerder, en ademt het dezelfde geest als het huis van Blok aan de Grote Oost; de omlijsting van de deur en de vensters in de middenas is - speciaal in de uitstulpende wigvormige sluitsteen - sterk verwant aan die van de schepping van Creutz. De kroonlijst, ditmaal van een Dorisch fries met triglyphen en metopen voorzien, is niet minder zwaar, en steekt eveneens naar de zijkanten een fors stuk boven de percelen van de buurpanden uit. Alleen is de gevel nu geheel symmetrisch opgebouwd, met het portaal in het midden, en een bescheiden middenrisaliet, die zich behalve door de deur en de beide rijker uitgevoerde ramen daarboven, ook door het Westfriesse wapen boven de kroonlijst onderscheidt. In de gevelsteen daaronder is het jaartal 1790 aangebracht, kennelijk het jaar van voltooiing. Een hoog en uniformerend schilddak, zoals bij Grote Oost 22 aanwezig (zij het van de straat af nauwelijks zichtbaar), ontbreekt. En ook anderszins was hier van de Hollandse Herleving, die zich in het fronton, de festoenen en de hoekschouwen op zo'n schilddak nog zes jaar tevoren zo duidelijk in de Kamer van de Westindische Compagnie gemanifesteerd had, weinig meer te bespeuren.

Noten

28. Daarover tot dusverre slechts naast Van den BERG, o.c.[6], p.117; summier: J.C.KERKMEIJER, "Het gebouw der West-Indische Compagnie te Hoorn", Oudheidkundig Jaarboek [-3e serie van het Bulletin van de N.O.B.], VIII (1928), p.178-180.
29. Over de lotgevallen van de Doelen in de 18de eeuw naast KERKMEIJER, o.c.[6:1], p.174-177; en Van den BERG, o.c.[6], p.127-128; P.T.E.E. ROSENBERG en R. MEISCHKE, "De Hoornse Doelengebouwen", Jaarverslag Vereniging Hendrick de Keyser, LXIX (1987), p.34-35.
30. Over Viervant: H.P.R. ROSENBERG, "De architectenfamilie Viervant", Bouw, XVIII (1963), p.1618; C.C.G. QUARLES van UFFORD, Catalogus van overwegend Amsterdamse architectuur- en decoratieontwerpen uit de achttiende eeuw, diss. RUU, z.p. 1972, p.14-15; J.R.ter MOLEN, "De Teylers Stichting te Haarlem en haar achttiende-eeuwse stichtingsgebouwen", in: 'Teyler' 1778-1978 [Studies en bijdragen over Teylers Stichting naar aanleiding van het tweede eeuwfeest], Haarlem 1978, p.131-132; P. BOUMAN en P. BROERS, Teylers 'Boek en Konstzael' [De bouwgeschiedenis van het oudste museum van Nederland], Den Haag 1988, p.56-63.
31. Over Creutz: R. MEISCHKE, "De vernieuwing van Rijnshof en de architect Johan Samuel Creutz", Leids Jaarboekje, LI (1959), p.105-124; T.H. von der DUNK, "Vier ingenieurs als stadsbouwmeester" [Gerard Frederik Maybaum (1746-'68), Cornelis Raues (1768-'72), Jacob Eduard de Witte (1772-'77) en Johan Samuel Creutz (1777-'87) aan het hoofd van de Amsterdamse stadsfabriek], Bulletin van de K.N.O.B., XCIV (1995), p.103-107.
32. Speciaal over Blok: P.J. GLASZ, "Dr.Bernardus Blok", Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde, 4e reeks VIII (1910), p.229-282; H. W.SAALTIJNK, "Bernardus Blok, een rebelse regent", Holland, XIX (1987), p.233-245.
33. Over de politieke verwickelingen in Hoorn rond 1787: W.P. KOPS, "De Oranje-oproeren te Hoorn 1786 en 1787", Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde, 4e reeks IV (1905), p.222-288; R.P. GOETTSCHE, "Het patriotisme in Hoorn in de jaren 1786 en 1787", Hoorn, 600 jaar stad 1357-1957 [-West-Frieslands Oud en Nieuw, XXIV (1957)], p.90-113; en H.W. SAALTIJNK, "Het revolutiejaar 1787", Oud-Hoorn, IX (1987), p.41-44, 79-81, 121-124. Zie voor de loop der gebeurtenissen voorts ook J.M. ONSTENK, "De Chronijk van Klaas van Voorst", Oud-Hoorn, II (1980) no.1, p.5-6; no.2, p.4-6; no.4, p.83-86.
34. Vgl. GLASZ, o.c. [32], p.233-237.
35. Zo KOOLMANS, o.c. [7], p.24. Vgl. ook aldaar p.167.
36. Daarover recent uitvoerig: A. BOEZAARD en H. ZANTKUIL, "Het cultuur-historisch pand Grote Oost 22 en zijn bewoners", Oud-